

УДК 101:304.930.1

СУСПІЛЬНІ КОЛІЗІЇ ТА ПЕРЕТВОРЕНІ ФОРМИ ПРОЦЕСУ ПОСТАВАННЯ ЛЮДИНИ ДІЙНОЇ ТА СУСПІЛЬСТВА ГІДНОГО

Р. М. Богачев

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут», Київ, Україна
wbox13@gmail.com*

У статті на основі характеристик сучасного суспільства розкривається процес поставання гідної людини в гідному суспільстві, обґрунтовується роль суперечностей у розв'язанні колізій та вирішенні накопичених проблем суспільного розвитку.

Автором окреслюються напрями формування методологічного фундаменту та методичної бази, механізми та засоби стимулювання цивілізаційного вибору людини через формування та актуалізацію матриці «інакше-можливого» як джерела детонації практичного перетворення в ритміці формотворчність-культуротворчність-свободотворчність. Визначається відповідне коло проблем гуманізації суспільного життя та механізмів їх вирішення на всіх рівнях системи управління.

Методологія перетворених форм дозволяє опрацювати механізми сприяння або уповільнення процесів суспільного розвитку. Ірраціональні перетворені форми виникають та розгортаються під впливом біологізму, суб'єктивізму, солідарності.

Визначено теоретичне підґрунтя, необхідність та методи подолання ірраціональних перетворених форм. Визначається нова основа побудови матриці «інакше-можливого» – це творчий підхід, завдяки якому опрацьовано дійсно гуманістичний напрям розвитку: формується матеріальна та ідеальна основа нового основного відношення – суб'єкт-суб'єктного; виникає тяжіння до досконалості як цілеспрямоване здійснення в режимі со-творчості в критеріях-координатах корисності-добра-краси-істини. Результат – розгортаються нові формати світосприйняття, світогляду та світовідтворення, на основі суб'єкт-суб'єктних, а потому – суб'єктно-суб'єктісних взаємовідносин дійсної людини у гідному суспільстві; визначені атрибути дійсної свободи кожного-багатьох-всіх у сходженні до креатосфери, стають новими принципами мислення, відбудови стосунків та організації життя. Саме це потребує подальшого дослідження, теоретичного обґрунтування та практичного втілення.

Ключові слова: діалектика, світорозуміння, світогляд, світовідтворення, потенціал «інакше-можливого», гуманізм.

SIMULACRUM OF THE PROCESS FOR THE FORMATION OF THE DECENT MAN IN THE DECENT SOCIETY

R. Bogachev

*National Technical University of Ukraine
«Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv, Ukraine
wbox13@gmail.com*

On the basis of characteristics of modern society we have opened a process for the formation of The Decent Man in The Decent Society. The Man's role is a role of the subject of historical process. Hereinafter author has grounded the role of the Decent Man in resolving contradictions, conflicts and problems of social development.

The author outlines the directions of forming the methodological foundations and the methodological framework, the mechanisms of the stimulating the civilization to use the matrix of the «other-possible» as a source of practical detonation of the society's transformation. This determines the appropriate range of issues of the social life's humanization and the mechanisms of the social problems' decisions at all levels of the governance.

Proposed methodology allows to make use of the simulacrum's mechanisms for facilitating or slowing the processes of social development. Author has studied the irrational simulacrum under the influence of biologism, subjectivity and solidarity.

Theoretical basis and methods of overcoming of the irrational simulacrums are used to determine the basis for constructing a new matrix «other-possible». It's the creative approach to form really humanistic direction of: forming of the ideal base for the material and new primary relationship – subject-to-subject relations; attraction to perfection in the mode of the co-creation and in the coordinates of utility-goodness-beauty-truth. The result is a deploy of new formats of world's outlooks, worldviews and ideologies. There're based on subject-to-subject and later – on subjects'-to-subjects' real human relationships and interactions in The Decent Society. The author has defined attributes of freedom for everyone, for many and for all of the people. New principles may be used for rebuilding of relations and for reorganization of societies' life. This is what needs further studying, providing and practical implementation.

Keywords: Dialectics, peace-building potential of the «another opportunity», humanism.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У суспільних науках диспропорції та проблеми процесів суспільного відтворення на всезагальному рівні досліджуються філософією, на загальному – політологією, економічною наукою, соціологією, а на індивідуальному рівні – психологією, психіатрією тощо.

В той же час, адекватні наукові теорії в складних умовах сьогодення – в умовах поступової втрати минулого, розірваності історичних зв'язків – є необхідними для об'єктивного відтворення власної історії як історії поставання людини-людей-людства. Себто, замість безапеляційного витворення та репродукування догматичних та волюнтаристських міфологем та ідеологем, які лише час від часу пронизує та розсіює світла гуманістична думка часів Відродження, Нового часу, Новітньої історії, дійсно необхідним – а нині: екзистенційно нагальним – є адекватне відтворення процесу поставання людини, сходження від протоісторії через передісторію до дійсної історії.

Навіть в економічній сфері результати глобалізації ставляться під великий сумнів. Більш того, на тлі дедалі більшого розшарування суспільства, жорсткої стратифікації, увага зосереджується на процесах формування та розвитку великої кількості соціальних моделей, шаблонів, форматів та зразків, які стають перетвореними формами суспільно-політичного та соціально-економічного простору, суспільного життя загалом. Вони відволікають на себе та зосереджують виключно на собі як на джерелах потенційної суспільної напруженості й соціальних конфліктів увагу та ресурси суспільства. Виникає основа простору соціальної міфотворчості. Простору, в якому продукується та фабрикується *світ псевдо-культури* – світ політиканства та біологічного пристосовництва, тобто підлабузництва, соціальної мімікрії, світ суспільних містифікацій, модусів суто тваринного, біологічного способу «розв'язання» суперечностей між «індивідумом та середовищем», між «внутрішнім» та «зовнішнім», між дійсною сутністю Людини та її реальним існуванням.

Наприклад, міфологеми та умоглядні конструкти в душі «я так бачу» здебільше поширюються – вдосконалюються, модернізуються – всіма можливими методами та засобами популяризації свавілля, безладу, безвідповідальності тощо. Їх теоретичним освідченням виступає «ринковий фундаменталізм» в економіці, технократичний детермінізм в науці, постмодерн в філософії тощо. А в сутності – духовні, чуттєві, діяльнісні практики нелюдських (антилюдських) взаємовідносин та соціальних відношень в суспільному житті.

Стає запитання: чи здатні суспільні науки здійснити відновлення-воскресіння людини та людяності? Теоретично – ніби так, але практично «ситуація» тільки загострюється. В реальності світ переповнений жорстокістю, перенасичений громадянськими конфліктами та локальними війнами. В реальності маємо «затхлий морок божевільного світу» (за М.Горьким), тотально маргіналізовані «пересічні» громадяни, зредукована до рівня стадних інстинктів самозадоволення молодь «з очима покійників», нелюдські досвід-теорії-практики «брехні-зла-потворності-шкоди» в просторі-павутинні, хронічна відсутність бачення майбутнього, крім рясно здобреної штучними барвниками й хімічними наповнювачами субкультур моделі світового «споживацтва» – це опис світового сьогодення, царини сучасного Мордору...

І ось вже ніхто не задається питанням: а чому людяний досвід нашого славного минулого, підтверджені десятиріччями об'єктивні теорії та адекватні практики стають мішенню для дискредитації, блюзнірства та паплюження. Невже можлива така зміна світоглядних орієнтирів? В чому причини?

Проведені філософські та навколо-філософські розвідки в рамках творчого підходу (Ільєнков Е. В., Босенко В. О., Новіков Б. В., Науменко Л. К., Босенко О. В., Муратова І. А., Мельниченко А. А., Богачев Р. М., Новіков Г. Б., Нерсесян Г. А.) дозволяють констатувати стрімке наростання вельми тривожних тенденцій та доведене до краю загострення соціальних колізій [3; 8; 13; 14; 16]. Однією з найбільш загрозливих є знеособлення та «масовізація», духовна деградація та суцільна маргіналізація, свідома дезінформація та суспільна дезорієнтація, соціокультурна дезадаптація та цілеспрямована десоціалізація, – як модуси тотальної дезінтеграції людини-людей-людства, відчуження людини як наслідок розбіжності сутності та існування. Саме ці суспільні феномени потребують глибинного дослідження, розкриття причин, механізмів, напрямів розгортання та засобів запобігання, забезпечення відновлення гармонійності, всебічності та цілісності суспільних взаємозв'язків.

На жаль, більшість сучасних дослідників або взагалі заперечують роль суперечностей у розв'язанні колізій та вирішенні накопичених проблем, або декларують, що сучасні соціальні суперечності, якщо і потребують вирішення, то не у соціально-історичній, а у соціально-культурній площині (Т.Парсонс, Е.Штейн, Р.Дарендорф, Л.Козер, Г.Зіммель). Це пояснюється передусім переходом від класового до масового суспільства (О.Шпенглер, К.Мангейм, Е.Дюркгейм) розгортання синергетичної парадигми розвитку [21]. Таким чином, сучасна західна модель генерує власні межі: деградує більшість, яка є деперсоніфікованою, не має індивідуальності, відчужуючи її від масиву чуттєвої, матеріальної та духовної культури людства, від участі в творчій діяльності, тобто знищуючи основне джерело сучасного розвитку.

До аналогічних висновків приходять й пострадянські дослідники в рамках концепції сталого розвитку [18]. Так, теоретична основа концепції сталого розвитку – ноосферний підхід В.Вернадського – стає плідною основою для постановки та вирішення соціально-філософських та загальносистемних проблем у працях М. Згуровського, З. Герасимчук, С. Дорогунцова, О. Ральчук, Л. Мельник, А. Мельниченко, Н. Багрова, В. Геєця, Б. Данилишина, М. Долішньої, І. Недіна, А. Гранберга, В. Матросова, М. Моїсеєва тощо.

Але й до цього часу залишається багато питань, які породжують спроби спростувати гуманістичний потенціал *концепції сталого розвитку*, особливо спроб здійснити збереження *status quo* окремих політичних та соціальних груп в форматі перетворених форм процесів суспільного відтворення.

Слід зазначити, що цілий ряд фундаментальних праць – М. Вебера, К. Маркса, Ж. Бод-рійяра, М. Мамардашвілі – присвячений загально-методологічній проблематиці форми перетвореної [2; 6; 11; 12]. Крім цього, проблема перетворених форм суспільних відносин віддзеркалюється у творчій спадщині С. Жижека, Р. Зіммеля, А. Камю, проведено низку спеціальних досліджень, присвячених поняттю «форма перетворена» (Т. Брисіна, А. Мельниченко, М. Шкепа, С. Кущенко), в тому числі й в соціально-економічних площині (М. Лангштейн, О. Хамідов, А. Коровченко, В. Логачев, Г. Нерсесян) [2; 9; 10; 13; 19]. Однак досліджень феноменів форми перетвореної в сучасних соціально-економічних системах, які поглиблюють розуміння багатьох суспільно-політичних колізій та філософських проблем, сутнісно не вистачає.

Без створення міцного методологічного фундаменту та методичної бази, дійсно наукового обґрунтування дій щодо використання раціональних та подолання ірраціональних перетворених форм у суспільстві та на всіх рівнях системи управління вирішити проблеми суспільного розвитку неможливо.

Метою дослідження є рефлексія суспільних колізій та феноменів сьогодення крізь призму евристичного потенціалу категоріального блоку «перетворена форма» з метою визначення, з одного боку, підстав особистісного вибору царини Світотворення або Міфовитворення, що є особливо актуальним щодо політичної еліти та суспільства в цілому. Тобто визначення джерела та механізмів формування перетворених форм людських відносин та антигуманістичних практик сьогодення, що стримують суспільний розвиток, наприклад: мозаїчний нелюдський досвід, ерзац-гуманістичні та квазі-елітарні теорії та «зовнішньо»-людські практики в мережі-павутинні нелюдських стосунків в координатах «брехні-зла-потворності-шкоди».

З іншого боку, обґрунтування принципів, механізмів та засобів стимулювання цивілізаційного вибору напряму поставання людини в координатах «істини-добра-краси-корисності», тобто творчості як «корисного здійснення блага через істину у красі» [16]. Відповідно окреслюється коло проблем гуманізації суспільного життя та механізмів їх вирішення.

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Людина – це істота біосоціальна. З того самого моменту, коли первісна людина встає на ноги, людина не може тільки біологічно пристосовуватися – повзати по землі, плавати в морі, літати в небі, або ж ховатися на деревах, захищаючи власне життя тощо. Вона має соціально прис-

тосувати світ під себе, олюднювати його. На місці суто зовнішнього впливу та внутрішнього біологічного пристосовництва виникає суперечність Внутрішнього та Зовнішнього, а потому розгортається взаємоперехід цих протилежностей одної сутності. З цього починається розвиток суспільних взаємовідносин, формування свідомості та поставання людини як істоти БІО-соціальної, але все більше соціальної: поставання гідної людини у гідному суспільстві. Себто – людської гідності та людяності.

Аналогічні процеси відбуваються й у мисленні. Філософія стає першою формою суспільної свідомості, яка протиставляє себе пануючому на той час міфологічному світогляду. Саме в колісці античної філософії та християнства народжується наша цивілізація.

Давньогрецька філософія тому й називається класична, що утримує в собі паростки всього дві тисячі п'ятисотрічного поставання людства з глибин ідолопоклонства протоісторії до антропоеїзму Відродження, потому – світського антропоцентризму Просвітництва та Нового часу в межах Німецької класичної філософії, а в перспективі – до світла гуманізму у дійсно науковій філософії та всезагальній формі дійсної історії. Вже напрацьовано належне теоретико-методологічне обґрунтування цього процесу. Сутнісна квінтесенція вказаного поступу наступна.

В світі Буттю об'єктивному – *Онтосу* – протиставляється Буття суб'єктивне – *Гносис* – те, що питає: Що? Чому? Як? Звідки-куди? Навіщо? Гносис на своєму шляху пізнання Онтосу в критеріях *Етоса* та *Естетоса* секуляризується через *Праксис* та стає спочатку Світосприйняттям як теоретичним відношенням до суцього (Онтосу) з позиції бажаного (Сфера бажаного), а потому – Світоглядом як теоретичним відношенням до суцього з позиції належного (Сфера належного). Так постає Буття, що відповідає: *Розум чуттєвий* та *Відчуття розумні*, – думки та відчуття «взаємопроростають» одні в одних та стають переконаннями, а у взаємопереході Сфери бажаного та Сфери належного виплавляється Сфера можливого як простір суб'єктивного відношення Гносису до Онтосу та Себе самого (!!!) з позиції можливого.

Так формується та актуалізується матриця «інакше-можливого» – *матриця Світовідношення* – як джерело детонації практичного перетворення, за якою Гносисом – вже як Буттям розуміючим – здійснюється Світовідбудова-Світовідтворення, в реальності відбудовується та постає Дійсність. В форматі поставання людини цей процес виглядає так:

- спочатку домінує біологічна складова, тому людина в процесі діяльності детермінована спочатку суто зовнішніми умовами, а потому, як *людина економічна* – й здебільшого зовнішніми умовами (Формотворчість);
- завдяки процесам усупільнення соціальна складова поступово починає переважати, а в процесі олюднення природнього постає *людина усупільнена*, починає переважати внутрішня детермінація, формується громадянське суспільство як суспільство вільного вибору (Культуротворчість);
- нарешті, в процесі діалектичного синтезу постає *людина-творець*, *людина повністю усупільнена* та *суспільство людяне*, тобто постає суспільство свідомого вибору (Свободотворчість).

Ще Е. Ільєнков наголошував, що людина продукує та відтворює не тільки своє фізичне існування («органічне тіло»), але, залучаючи до процесів виробництва все нові й нові маси природного матеріалу, поступово продукує «неорганічне тіло» – культурне тіло цивілізації. Таким чином, світ загальнолюдської культури є продуктом людської діяльності (Формотворення) та виступає в подальшому умовами зовнішньої детермінації (Культуротворення), так і результатом самодетермінації (Свободотворення). Це й є перехід – «стрибок» – з царини зовнішньої необхідності до *царини свободи*, яка стає усвідомленою необхідністю, тобто дією зі знанням справи [15]. Дійсним способом життя дійсної людини в гідному суспільстві.

Що стає основою матриці «інакше-можливого»? Можна знову впевнено казати про філософію та культуру Стародавньої Греції в цілому як колиску проектування майбутнього, концентрованого виразу матриці-хронотопу західної цивілізації, яка формалізована категоріями Арістотеля та використовується до нашого часу. Саме категорії Арістотеля («дія», «володіння», «страждання») формують основне суспільне відношення – суб'єкт-об'єктне, – що воно стає основою формування соціальних відносин та поставання людини взагалі, відповідного образу життя, матрицею-паттерном суспільної взаємодії та соціальних відношень, «породжуючим відношенням» (Л. С. Виготський), яке породжує не тільки людину як сукупність суспільних взаємозв'язків, але й суспільство.

На жаль, історичний характер розбіжності – розбіжність – сутності та існування, засобом подолання чого є основне суспільне відношення, дозволяє констатувати, що *суб'єкт-об'єктний тип* зв'язків та відносин (вплив, наказ, володіння, примус, пригнічення, гноблення як модуси однієї, деформованої, розірваної в своїй основі взаємодії) в реальності стає основою форму-

вання *людини економічної*. І хоча породжується людина як сукупність відносин та взаємозв'язків, але, на жаль, не завжди породжується людяне в ній.

Саме логіка Арістотеля стає основою формально-логічного мислення, яке не здатне розв'язати суперечність Внутрішнього та Зовнішнього у форматі парадоксу свободи, за М.Л. Злотоїною, організм існує не тільки завдяки зовнішнім умовам, але й незважаючи на них [7]. Завдяки домінуванню зовнішнього, формується ієрархія суспільних суб'єкт-об'єктних взаємовідносин та зв'язків. Саме домінування зовнішнього й зумовлює виникнення перетворених форм, певні з яких – раціональні – певний час стимулюють розвиток, а інші – ірраціональні – сповільнюють, імітують та підміняють вирішення суперечності. А тому можна не дивуватися, коли нам кажуть, що школа, лікарня, університет, казарма, в'язниця тощо побудовані за єдиним еллінсько-римським зразком-форматом двохтисячорічної давнини.

Людина – істота біосоціальна. Тільки суперечності соціальної форми руху здійснюються в межах цієї форми руху. Але старе основне суспільне відношення має обмеження та редукує суперечність «суспільство-природа» до формату антагонізму «організм-середовище». Це дозволяє формально-логічному мисленню запобігти вирішенню суперечності шляхом формування до певного часу раціональних, а потому – абсолютизувати цю неможливість завдяки відверто ірраціональних перетворених форм суспільної свідомості та людських стосунків. Тому в суспільстві антагонізм «організм-середовище» продовжує діяти в тій мірі, в якій суспільство не стає людяним; в тій мірі, в якій революція як трансгресія, вихід за межі старого основного відношення, не стає всезагальним процесом, а потому – режимом постійного виходу за власні межі, в тому числі з метою руйнування ірраціональних перетворених форм.

Категорія «перетворена форма» належить до найбільш важливих та ранніх категорій її автора, К. Маркса, та має більш потужний евристичний потенціал, ніж, наприклад, категорія «ідеальний тип» або поняття «формальна раціональність» М.Вебера. Простежується певна двозначність у розумінні поняття «перетворена форма»: з одного боку, це результат техніко-економічного за своїм змістом процесу обігу капіталу, а з другого – вона розростається до ледве не вселенських масштабів роздвоєння світу.

З позиції діяльнісного підходу зроблені напрацювання підсумовує Б. В. Новіков [16, 131]: «перетворені форми свідомості, коли вони по-своєму майстерно сполучаються в буржуазному суспільстві (або ж у тих суспільствах, що перебувають в орбіті буржуазного впливу) із самими елементарними формами суспільної та індивідуальної психології, з достатньо примітивними стереотипами ненаукового (донаукового й антинаукового) мислення, здатні утворювати досить тривкі й тривалі поведінкові реакції, носії яких готові відстоювати їх за будь-яку ціну», – та визначає «активізм» як перетворену форму соціальної активності, самодіяльності.

У сучасній постмодерністській філософії категоріальний блок «перетворена форма» замінюють поняттям «симулякр», яке вводить у науковий обіг Ж.Батай та по-різному інтерпретують П. Клясовські, О. Кожев, Ж. Бодрійяр, Ж. Делез та ін. Генетично це поняття походить від поняття «симулякрум», що у Платона означає «копію копії», але постмодернізм відверто радикалізує інтерпретацію симулякра як точної копії, оригіналу якої ніколи не існувало. Засади існування симулякра відображено у положенні Ф.де Соссюра: «те, що означає немотивоване, тобто довільне відносно до означуваного, з яким у нього немає в дійсності жодного природного зв'язку».

Ж. Бодрійяр пропонує концепцію симулякрів на основі феномену симуляції, при цьому симуляція стає настільки всеохоплюючою, що зникає відмінність між похідними її ознаками та властивостями, реальністю і дійсністю тощо. Відбувається маніпуляція, яка витісняє реальність, не дає їй можливості відтворитися, а її місце посідає гіперреальність, яку створюють симулякри.

Отже, можемо зробити висновок, що перетворені форми опосередковують різні суспільні відносини, які пов'язуються з відчуженням особистості та, у свою чергу, опосередковуються різними формами людської діяльності, переймаються її практичною логікою, нагальними потребами і суспільними відносинами – стають *змісто-формами*, які імітують буття, є інструментами маніпулювання свідомістю.

Саме розуміння форми перетвореної як внутрішньої форми «видимості», достатньо стійкого ядра, яке здатне на самовідтворення, моделювання та імітацію різних сторін суспільного життя та людських стосунків, робить необхідним визначати її раціональний або ірраціональний характер.

Щодо суспільних колізій сьогодення, то *біологізм*, *суб'єктивізм* та *солідаризм* виступають змісто-формами прояву антагоністичної суперечності внутрішнього та зовнішнього, суспільства та природи. Ці змісто-форми імітують розв'язання суспільних колізій та є перетвореними формами: під суспільством розуміється обмежена соціальна група, а під природою – весь інший світ з його вовчими законами, так зване *середовище*. *Біологізм*, *суб'єктивізм* та *солідаризм* запобігають вирішенню суперечності, дезактивують та знищують потенціал матриці «інакше-можливого», сповільнюють процеси поставання людини .

Біологізм – це відчайдушні спроби епохи зоологічного індивідуалізму законсервувати власні умови існування та джерело мімікрії старого основного суб'єкт-об'єктного відношення в нових умовах. Людина як суб'єкт – а потенційно: суб'єктність з безмежним потенціалом «інакше-можливого» – історичного процесу редукується до функції суто біологічного виживання, пристосовництва та простої репродукції у складних зовнішніх умовах під владою випадковості, тиску, гноблення тощо.

Суб'єктивізм – це, з одного боку, індивідуалістичний суб'єктивізм як негативно вимушена дія під зовнішнім впливом-тиском-загрозою іманентних зовнішніх проблем-суперечностей, замість сприйняття їх як власних, внутрішніх; з іншого – груповий чи загально колективний суб'єктивізм як оборонно-агресивна дія, механічно поєднані зусилля з позиції вузькогрупових інтересів, антропоцентризму, виживання та існування лише заради себе.

Саме суб'єктивізм як *засіб маскування* старого основного відношення дуже жваво бравує лозунгами-паролями доби Відродження: «людина – самоціль», «людина – творець самої себе», що доходить до антропотейзму в концепціях людино-божія та бого-людства. Постають й відповідні деструктивні практики. Спочатку доби Інквізиції та релігійних війн, що утоплюють у крові цілі народи, а потому – відвертий біологізм у форматі сервілізму та низка спроб реваншу передісторії, в яких будь-яка нова ідея спотворюється в її вульгаризовану абсолютизацію: нація – фашизм, гроші – фінансизм; ринок – торгашество; свобода – свавілля....

В сутності *солідаризму* лежить той самий зоологічний індивідуалізм суб'єкт-об'єктного відношення та «інстинктивний антагонізм» (М. Злотіна) як основний принцип організації суспільних зв'язків. Це – бажаний результат абсолютизації старого суб'єкт-об'єктного відношення, коли замість мережива суспільних взаємозв'язків механічно формується мережа-павутиння нелюдських зв'язків в яких ролей багато, але функцій всього дві – павук-суб'єкт та його жертва – об'єкт впливу, примусу, гноблення, понівечення тощо. Оберніться навколо, аби впевнитись в цьому.

Зрозуміло, що в такому павутинні не відбувається сходження *формотворення-культуротворення-свободотворення*. Людина-творець не постає, суб'єктність процесу *свободотворення* не формується, натомість витворюється царина «метафізичної халяви» та її мешканці: *декреати* та *декреатори* (Б. В. Новіков) як споживачі та «майстри» ірраціональних перетворених форм. Відбувається найжахливіше – розговиння «свободою» в формі практичної всезагальності: повна «свобода» від всього людського...

Фейки заміняють факти, беззмістовні міфи замінюють філософію (розум) та й навіть здоровий глузд. Проведіть паралелі з сьогоденням: «Ми величні! Ми вільні! Ми гідні захоплення! Ми так кажемо, значить це правда!» – вигукують мавпи в оповіданні Р. Кіплінга «Мауглі».

Ідеологічно солодка та політкоректно замаринована *міфотворчість* спотворює *світосприйняття* до стійкого *світонеприняття*, що видається за «унікальність бачення» в режімах «одноразового буття»: «я так бачу», «модно-немодно», оригінальність «тут-зараз-одразу». Цілісний *світогляд* мутує до *світохімеризації* як способу самопрезентації, забезпечення впізнаваності, продукування абсолютної оригінальності «без міри та без меж» – чуттєвий, моральний, духовний *без-лад, бес-предел* (рос.).

Світобудова-світovidтворення замінюється *світovitтворенням-світоспотворенням-світodeкреатизацією* як продукуванням БЕЗсенсового (рос. БЕСсмысленного), байдужого (рос. БЕСчувственного), БЕЗрадісного, БЕЗдіяльного, БЕЗсоромного, БЕЗмежно огидного БЕЗладу (рос. БЕСпредельно омерзительного БЕСпорядка). Себто – *бісовщини* (рос. бесовщины), *тотального розлюднення*.

Неможливим стає й перехід від зовнішньої *дисциплінароної дисципліни* до внутрішньої *усвідомленої самодисципліни*. Перехід від авторитарної влади, влади авторитету до авторитету влади конкретної професії [15] як до *дії зі знанням справи* не відбувається. Як і той самий перехід-«стрибок» в *царину свободи*. Тобто гідність в межах старого основного відношення не постає, а перевертається, – скорше: *вивертається «хутром назовні»*. Витворюється в *огидність світонеприняття – світохімеризацію – світоспотворення*, царину декреатів та декреаторів.

А поставання гідної людини в гідному суспільстві замінюється перманентними *«revolutio»* (з латини – «переворот»), з єдиною метою – збереження старого основного «породжуючого» відношення, навіть за умови розгортання тотальної кризи самого кризового типу буття.

Що робити? Тільки через перехід – «стрибок», поставання суб'єктності можливо подолати спотворені форми, породжені суб'єктивізмом, біологізмом та солідаризмом старого основного відношення.

Дійсно-науковою філософією опрацьована й основа стрибка в царину дійсної свободи, матеріальна та ідеальна основа нового основного відношення – *суб'єкт-суб'єктного* – це тяжіння до досконалості як цілеспрямоване здійснення в режимі со-творчості в критеріях-координатах *корисності-добра-краси-істини*. Тобто: сучасний сутнісний прояв давньогрецького *ідеалу кало-*

кагаті» («розумна доброта та красива користь»). Саме звідси розгортаються й нові формати *світосприйняття*, *світогляду* та *світовідтворення*, на основі суб'єкт-суб'єктних, а потому – суб'єктно-суб'єктісних взаємовідносин.

І теоретичне підґрунтя побудови нової матриці «інакше-можливого» готове – *творчий підхід*, яким стає можливе опрацювання дійсно гуманістичного шляху розвитку, шляху здійснення суперечності сутності та існування людини на підвалинах науково-бездоганної філософії.

Шлях подолання суперечності сутності та існування людини: діалектика набуття діяльності своєї сутності, поставання її творчістю, взаємопроникнення співтворчості та наслідування (Г. Батіщев).

Суб'єктність: «спосіб буття, що поєднує в собі вічні та тимчасові якості» (Б. Н. Шулеєвський); сильний та розумний Володар та Господар всього минушого-сущого-прийдешнього (Г. Батіщев); всезагальна індивідуальність (Е. Ільєнков); інтелігентність як оєдиничена дійсність та дійсна одиницьність (Б. Новіков); інтелігентність як гуманістична духовність (В. Косенко).

Умови поставання людини, суб'єктності, переходу–«стрибка»: здатність бачити «очима роду» (Е. Ільєнков) та поліцентрично – очима інших, «со-бутійствование» (рос) (Г. Батіщев); «корисне здійснення блага через істину у красі» (Б. Новіков); висловлювати невимовне, шукати міру в безмірному, закономірне у випадковому (Л. Науменко); провина за нездійснене (О. Босенко); надлишковість (рос. избыточность) як принцип організації життя (А. Іщенко); просвітницький характер діяльності-самодіяльності-творчості (В. Косенко).

Соціо-культурний спосіб поставання людини, суб'єктності: розмежування (рос. распределение) як подолання актуальної обмеженості людської діяльності, що опосередковує процес переходу від поділу діяльності до розподілу самодіяльності та далі – самодіяльного розподілу, себто творчості (Б. Новіков); дійсна асоціація (В. Босенко); мережування (Р. Богачев).

Результат перманентного процесу поставання людини, суб'єктності: простір промислювання (К. Мегрелідзе), республіка суб'єктностей (Г. Батіщев); повністю усупільнена людина в людяному суспільстві (Б. Новіков); множинність та всеохоплююча цілісність (М. Лоський); «зіркове небо всередині нас» (О. Босенко); мереживо «живого спілкування» (Р. Богачев); перевага нового способу життя (Г. Новіков).

Ритміка пізнання: досвід-теорія-практики (М. Злотіна); розуміти життя в процесі трансгресії, розподілу як виходу за власні межі (Б. Новіков) від «розуміння життя» до «життя-в-розумінні», а потому – до «розуміючого життя» (Р. Богачев).

Суспільне відтворення: виробництво речей – виробництво ідей – продукування людей; від суспільства «трудящих» (рос.) до суспільства «творющих» (рос.) (Б. Новіков); формотворення – фульгуротворення – фвободотворення, біосфера – ноосфера – креатосфера (Б. Новіков, А. Мельниченко, Р. Богачев).

Гене́за основного «породжуючого» відношення: суб'єкт-об'єктне – суб'єкт-суб'єктне – суб'єктно-суб'єктісне, – та відповідна ритміка присвоєння-освоєння-осягнення (єднання) (Б. Новіков); простір до-мислення – простір мислення – простір про-мислення.

ВИСНОВКИ

Саме творчий підхід дозволяє по-новому осягнути суспільний розвиток взагалі, а використання евристичного потенціалу категоріального блоку «форма перетворена» сприяє актуалізації гуманістичного та оптимістичного діяльнісного контексту суспільного життя, в якому завдяки здійсненню суперечності «внутрішнього»-«зовнішнього», суб'єкт-об'єкт у векторі основних діяльнісних проявів – *добра, істини, краси, корисності*, – в режимі перманентного розподілу, постійного виходу за власні межі, трансцендування, трансгресії розгортається поставання людини як ансамблю цілісних, всебічних та істинних взаємозв'язків живого спілкування – мережива суб'єктно-суб'єктних взаємодій та соціальних відношень.

А інакше: павутиння декреатів та декреаторів, «калокагатія навиворіт», цивілізація «втраченого часу» (Б. Новіков); мироїди та «мироїдських справ майстри» (В. Попов); вульгаризована держава (Г. Новіков); «сталий розвиток» як сучасне перевтілення мальтузіанства (А. Мельниченко); одноразове буття (О. Босенко), посткапіталістичний феодалізм (І. Шуригін); Міфотворення–Формоспостворення–Мироїдство (Б. Новіков, Р. Богачев).

Тому тільки – і виключно тільки – в діалектиці *міжсуб'єктних взаємодій*, в яких суб'єкти взаємопронизують один одного без злиття та нероздільно, які зіткані з енергетики спілкування-звернення: в фактах СПІЛкування та СПІВпричетності; в актах СПІВробітництва та СПІВтворчості; за критеріями СОВісті та згоди (рос. СОгласия); в просторі свідомості (рос. СОзнания) та співдумки (рос. сомыслия), – постає гідність кожного-багатоох-всіх як невід'ємний, – іманентний, – атрибут суб'єктності: суб'єктності гідної людини в гідному суспільстві.

Це і є *атрибути* дійсної свободи кожного-багатьох-всіх у сходженні до *креатосфери*, які стають новими принципами мислення відбудови стосунків та організації життя, що потребують подальшого дослідження, теоретичного обґрунтування та практичного втілення як реальні принципи планування, реальної організації економіки, організації школи та всіх інших інституцій – реальні принципи продукування загальнолюдської культури та запобігання перетворених форм, принципи суспільного розвитку та відтворення загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батищев Г. С. Деятельностная сущность человека как философский принцип / Г. С. Батищев // Проблема человека в современной философии. – М. : Наука, 1969. – С. 3–114.
2. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляція / Ж. Бодрийяр // Философия эпохи постмодерна : Сб. переводов и рефератов. – Мн. : ООО Красико-принт, 1996 – С. 32-47
3. Босенко В. А. Воспитать воспитателя. Заметки по философским вопросам педагогики и педагогическим проблемам философии / В. А. Босенко – К. : Всеукраинский союз рабочих, 2004. – 352 с.
4. Босенко В. А. Всеобщая теория развития / В. А. Босенко. – К. : Киевский эколого-культурный центр, 2001. – 470 с.
5. Брысина Т. Н. Сознание в современном мире / Т. Н. Брысина – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1992. – 80 с.
6. Вебер М. Избранное. Образование общества / М.Вебер. – М. : Юрист, 1994. – 704 с. – (Лики культуры).
7. Злотина М. Л. Диалектика / М. Л. Злотина; [отв.ред. Ю.А.Мелков]. – К. : ПАРАПАН, 2008. – 264 с.
8. Ильенков Э. В. Об идолах и идеалах / Э. В. Ильенков. – М. : Наука, 1968. – 319 с.
9. Кравченко А. И. «Мир наизнанку» : методология превращенной формы / А. И. Кравченко // Социологические исследования. – 1990. – № 12. – С. 23–36.
10. Лангштейн М. Иррациональные и превращенные формы экономических отношений / М. Лангштейн // Экономические науки. – 1969. – № 1. – С. 16–22.
11. Мамардашвили М. И. Форма превращенная / М. И. Мамардашвили // Философская энциклопедия. – М. : Наука, 1970. – Т. 5 – С. 387.
12. Маркс К. Экономические рукописи 1857-1859 годов. Ч.1./ К.Маркс // К. Маркс, Ф. Энгельс Сочинения. – Т. 46. – Ч.1. – М. : Наука, 1984. – 559 с.
13. Мельниченко А. А. Перетворені форми у виховних практиках сучасного соціуму : дис. ... канд. соціол. наук : 09.00.10 «Філософія освіти» / Мельниченко Анатолій Анатолійович ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». – К., 2006. – 197 арк.
14. Науменко Л. К. Материализм и постмодернизм / Л. К. Науменко // Матеріалізм та емпіріокритицизм – шедевр світової філософської думки : матеріали Міжнар. наук.-практ.ї конф., 27-28 лист. 2008 року. – К. : НТУУ «КПІ», 2008. – С. 159–160.
15. Новіков Б. В. Двадцять шість тезисов об управлени и власти / Б. В.Новіков // Сучасні проблеми управління : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 лист. 2009 р. – К. : НТУУ «КПІ», 2009. – С. 82–84.
16. Новіков Б. В. Творчість як спосіб здійснення гуманізму / Б. В. Новіков. – К. : НТУУ «КПІ», 1998. – 310 с.
17. Новіков Г. Б. По науке – значит свободо / Г. Б. Новіков // Матеріалізм та емпіріокритицизм – шедевр світової філософської думки : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 лист., 2008 р. –К. : НТУУ «КПІ», 2008. – С. 159–160.
18. Тульчинська С. О. Управління у сфері освіти і науки як фактор забезпечення сталого розвитку держави та регіонів : монографія / С. О. Тульчинська, А. А. Мельниченко, О. А. Акімова. – К. : Вид-во ВП «Едельвейс», 2012. – 352 с.
19. Хамидов А. А. Понятие превращенной формы / А. А. Хамидов // Материалистическая диалектика как логика. – Алма-Ата, 1980. – С. 237–249.
20. Шкепа М. О. Феноменология истории в трансформациях культуры : монографія / М. О. Шкепа. – К. : Книжное изд-во НАУ, 2005. – 360 с.
21. Хакен Г. Синергетика. Иерархии неустойчивости в самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. – М. : Мир, 1985. – 236 с.

REFERENCES

1. Batishhev, G. S. (1969) Dejatel'nostnaja sushhnost' cheloveka kak filosofskij princip. Problema cheloveka v sovremennoj filosofii. Moskva : Nauka, 3–114.
2. Bodrijjar, Zh. Simuljaky i simuljacija (1996) Filosofija jepohi postmoderna : Sb. perevodov i referatov. Minsk: Izd. OOO Krasiko-print.
3. Bosenko, V. A. (2004) Vospitat' vospitatelja. Zаметki po filosofskim voprosam pedagogiki i pedagogicheskim problemam filosofii. Kiev : Vseukrainskij sojuz rabochih.
4. Bosenko, V. A. (2001) Vseobshhaja teorija razvitija. Kiev : Kievskij jekologo-kul'turnyj centr.
5. Brysina, T. N. (1992) Soznanie v sovremennom mire. Saratov : Izd-vo Sarat. un-ta.
6. Veber, M. (1994) Izbrannoe. Obrazovanie obshhestva. Moskva : Jurist.
7. Zlotina, M. L. (2008) Dialektika. Kiev : PARAPAN.
8. Il'enkov, Je. V. (1968) Ob idolah i idealah. Moskva : Nauka.
9. Kravchenko, A. I. (1990) «Mir naiznanku» : metodologija prevrashhennoj formy. Sociologicheskie issledovanija, 12, 23–36.
10. Langshtejn, M. (1969) Irracional'nye i prevrashennye formy jekonomicheskikh otnoshenij. Jekonomicheskie nauki, 1, 16–22.
11. Mamardashvili, M. I. (1970) Forma prevrashennaja. Filosofskaja jenciklopedija. Moskva : Nauka, T. 5, 387.
12. Marks, K. Engel's, F (1984) Ekonomicheskie rukopisi 1857-1859 godov. Sochinenija. Moskva : Nauka, T. 46, Ch. 1.
13. Melnychenko, A.A. (2006) Peretvoreni formy u vykhovnykh praktykakh suchasnoho sotsiumu. Dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata sotsiologichnykh nauk za spetsialnistiu 09.00.10 – filosofii osvity. Kyiv , NTUU «KPI».
14. Naumenko, L. K. (2008) Materializm i postmodernism. «Materializm ta empiriokriticizm» – shedevr svitovoї filosof's'koї dumki : materiali mizhnarodnoї naukovo-praktichnoї konferencii 27-28 listopada 2008 roku. Kyiv : NTUU «KPI», 159–160.
15. Novikov, B. V. (2009) Dvadcat' shest' tezisov ob upravlenii i vlasti. Suchasni problemi upravlinnja: materiali V Mizhnarodnoї naukovo-praktichnoї konferencii 26-27 listopada 2009 r., Kiev : NTUU «KPI», 82–84.
16. Novikov, B. V. (1998) Tvorchist yak sposib zdziennia humanizmu. Kiev : NTUU «KPI».
17. Novikov, G. B. (2008) Po nauke – znachit svobodno. «Materializm ta empiriokriticizm» – shedevr svitovoї filosof's'koї dumki: materiali mizhnarodnoї naukovo-praktichnoї konferencii 27-28 listopada 2008 roku. Kiev : NTUU «KPI», 159–160.
18. Tulchynska, S. O., Melnychenko, A. A., Akimova, O. A. (2012) Upravlinnia u sferi osvity i nauky yak faktor zabezpechennia staloho rozvytku derzhavy ta rehioniv. Kyiv : Vydavnytstvo VP «Edelveis».
19. Hamidov, A. A. (1980) Ponjatie prevrashhennoj formy. Materialisticheskaja dialektika kak logika. Alma-Ata, 237–249.
20. Shkepa, M. O. Fenomenologija istorii v transformacijah kul'tury. Kiev : Knizhnoe izd-vo NAU, 2005.
21. Haken, G. (1985) Sinergetika. Ierarhii neustojchivosti v samoorganizujushhijhsja sistemah i ustrojstvah. Moskva : Mir.

Стаття надійшла до редакції 13.05.2015 р.